

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 347.12

В. В. Сокурєнко,

*ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

СПЕЦИФІКА ЗДІЙСНЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

Працівники поліції, реалізуючи покладені на них публічно-правові функції, за-лишаються учасниками приватно-правових (цивільно-правових) відносин, тобто одночасно є фізичними особами. Зіткнення публічних та приватних інтересів у життєдіяльності однієї людини (працівника поліції) породжує специфічну характеристику набуття та здійснення цією людиною суб'єктивних цивільних прав. Згада-на специфіка проявляється у неможливості здійснення працівником поліції у пов-ному обсязі суб'єктивних цивільних прав через виконання службових обов'язків. Працівникові поліції доводиться поступатися певною часткою своїх цивільно-правових можливостей на користь належного виконання службових обов'язків.

Працівникам поліції доводиться також поступатися часткою своїх приватних інтересів задля належного функціонування публічної організації влади. Наділення державою посадових осіб владними повноваженнями створює для цих осіб деякі переваги перед іншими суб'єктами (не наділеними владними повноваженнями) в реалізації ними своїх приватних інтересів. Тому державі доводиться формулюва-ти в законодавстві певні заборони, аби названими перевагами посадовці не зло-вживали. Так, необхідність забезпечення державою конкретних умов здійснення підприємницької діяльності тягне за собою закріплення правила про обмеження можливості заняття підприємницькою діяльністю депутатами, посадовими і служ-бовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 42 Конституції України). Втім, найбільше обмежень цивільних прав фізичних осіб – працівників поліції спостерігається не в майнових відносинах, а у сфері здійснення особистих немайнових прав.

«Немайновими» особисті права іменують через нездатність тих нематеріаль-них благ, що є об'єктами особистих немайнових правовідносин (життя, здоров'я, ім'я людини, її честь, гідність тощо), бути предметом товарного обміну. Подібні блага принципово неможна залучити до майнового (економічного) обігу, бо вони є невід'ємними від їх носія. Більше того, особа не може відмовитись від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав (ст. 269 ЦК України). Невід'ємність розглядуваних благ від їх носія тягне за собою немайновий характер

особистих прав. За своєю функцією особисті немайнові права юридично забезпечують природне (біологічне) існування фізичної особи (глава 21 ЦК України) та її соціальне буття (глава 22 ЦК України). Обмеження особистих немайнових прав фізичної особи можливе лише у випадках, передбачених Конституцією України, Цивільним кодексом та іншими законами України (ст. 274 ЦК України).

Разом з тим, у законодавстві України зазначене правило не завжди знаходить своє послідовне відображення. На прикладі розгляду правового статусу працівників поліції можна знайти достатньо прогалин щодо відсутності в законі закріплених обмежень, тих чи інших особистих немайнових прав, хоча *de facto* такі права зазнають свого утиснення через специфічність професійної діяльності працівників поліції. Інакше кажучи, ціла низка особистих немайнових прав фізичних осіб–працівників поліції фактично зазнає обмежень, але такі обмеження прямо не закріплені ні в законі України «Про Національну поліцію», ні в інших законах, і таке становище слід визнати як принциповий недолік законодавства.

Цілком очевидно є неможливість здійснення працівниками поліції в повному обсязі права на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю (ст. 282 ЦК України), права на таємницю про стан здоров'я (ст. 286 ЦК України), права на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності (ст. 300 ЦК України), права на збереження у таємниці обставин свого особистого життя (ч. 3 ст. 301 ЦК України), права на вільний вибір місця проживання та його зміну (ч. 2 ст. 310 ЦК України), права на свободу пересування (ст. 313 ЦК України), права на свободу об'єднання (ст. 313 ЦК України).

Дію зазначених положень можливо продемонструвати на характеристиці змісту права на таємницю про стан свого здоров'я (ст. 286 ЦК України). Необхідність збереження приватності життя людини викликає потребу запровадження відповідного правового режиму доступу до інформації про стан її здоров'я. Будь-які особи, і в першу чергу ті, професійна діяльність яких пов'язана з доступом до інформації про стан здоров'я інших людей, зобов'язані утримуватися від поширення цієї інформації. Фізична особа має право зберігати в таємниці не тільки відомості про стан свого здоров'я, а навіть сам факт звернення за медичною допомогою (ч. 1 ст. 286 ЦК України), адже розповсюдження подібних інформаційних даних може інколи породжувати певні незручності у стосунках з оточуючими. З огляду на це законодавець забороняє вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи (ч. 2 ст. 286 ЦК України) та вказує на обов'язковість проходження медичного огляду тільки у спеціально встановлених випадках (ч. 4 ст. 286 ЦК України).

Змістом вказаного особистого немайнового права є право уповноваженого суб'єкта встановлювати на власний розсуд режим доступу третіх осіб до інформативних даних про стан свого здоров'я та право вимагати від третіх осіб припинення дій, спрямованих на несанкціоноване розповсюдження такої інформації.

Відповідно до вимог законодавства, що визначають правовий статус працівника поліції, на службу до поліції приймаються особи, які за рівнем фізичної підготовки, станом здоров'я та іншими якостями здатні виконувати покладені на них

службові завдання. Подібна вимога викликає потребу здійснення медичного огляду осіб, які приймаються на службу в поліцію, та повторного (періодичного) їх огляду вже в період виконання ними своїх службових обов'язків. Обов'язок проходження медичного огляду є публічним обов'язком працівників поліції, невиконання якого створює загрозу неналежного несення ними служби, завдання шкоди їх здоров'ю чи здоров'ю інших осіб. За умов існування таких публічно-правових вимог фізична особа – працівник поліції не може приховувати ті чи інші дані про стан свого здоров'я, адже це обмежує або навіть унеможлиблює формулювання об'єктивного висновку про відповідність стану здоров'я даної особи професійним вимогам. Таким чином, здійснення працівниками поліції права на таємницю про стан здоров'я наражається на вимоги спеціального законодавства, яке юридично обмежує обсяг юридичних можливостей реалізації цими фізичними особами названого права.

Одержано 20.04.2016